

ONDERWIJSVISITATIE

conservatie/restauratie

Een onderzoek naar de kwaliteit van de twee-cycli-opleiding
conservatie/restauratie aan de Vlaamse hogescholen

V L H O R A

V l a a m s e H o g e s c h o l e n r a a d

november 2003

voorwoord

De visitatiecommissie van de opleiding conservatie/restauratie brengt met dit rapport verslag uit over haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij in het voorjaar 2003 heeft verricht naar de kwaliteit van de twee-cycli-opleiding conservatie/restauratie in Vlaanderen. De opleiding is een unieke opleiding in Vlaanderen.

De visitatie en dit rapport passen in de werkzaamheden van de hogescholen en van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 58bis van het hogescholendecreet van 1994.

Met dit rapport wordt de bredere samenleving geïnformeerd over de wijze waarop de hogeschool en meer bepaald de betrokken opleiding omgaat met de kwaliteit van haar onderwijs. Toch is het rapport in de eerste plaats bedoeld voor de hogeschool die de opleiding aanbiedt. Op basis van de bevindingen van het rapport kan de hogeschool nu en in de nabije toekomst acties ondernemen om de kwaliteit van het onderwijs in de opleiding te handhaven en verder te verbeteren.

De lezer moet er zich echter terdege bewust van zijn dat het rapport slechts een momentopname biedt van het onderwijs in de opleiding en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De VLHORA dankt allen die meegewerkt hebben aan het welslagen van dit proces van zelfevaluatie en visitatie.

De visitatie was niet mogelijk geweest zonder de inzet van al wie binnen de hogeschool betrokken was bij de voorbereiding en de uitvoering ervan.

Tevens is de VLHORA bijzondere dank verschuldigd aan de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de betrokkenheid en deskundige inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Luc Van de Velde
secretaris-generaal

Guy Aelterman
voorzitter

inhoudsopgave

voorwoord	2
de visitatie conservatie/restauratie	4
1 inleiding	4
2 de visitatiecommissie.....	4
2.1 samenstelling.....	4
2.2 taakomschrijving.....	5
2.3 werkwijze	5
bevindingen en aanbevelingen	7
1 bespreking van de thema's	7
1.1 beschrijving van het beleid en de kwaliteitszorg van de opleiding	7
1.2 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding.....	8
1.3 personeel.....	9
1.4 materiële en financiële randvoorwaarden	10
1.5 onderwijsdoelstellingen.....	11
1.6 opleidingsprogramma	11
1.7 afstudeerwerk en werkveldervaring	13
1.8 internationale dimensie.....	14
1.9 leersituatie	14
1.10 toetsing en evaluatie.....	15
1.11 studie- en studentenbegeleiding.....	16
1.12 studeerbaarheid en studierendement	17
1.13 afgestudeerden.....	18
1.14 maatschappelijke dienstverlening.....	18
1.15 onderzoek.....	19
2 samenvatting van de belangrijkste verbeterpunten	20
bijlagen	22
- curriculum vitae van de visitatieleden	
- thema's van het zelfevaluatierapport	
- bezoekschema	

de visitatie conservatie/restauratie

1 inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie verslag uit van haar bevindingen over de onderwijskwaliteit van de opleiding conservatie/restauratie, die zij in mei 2003 in opdracht van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) heeft onderzocht.

De opleiding is een unieke twee-cycli-opleiding die aangeboden wordt door de Hogeschool Antwerpen.

Dit initiatief past in de werkzaamheden van de hogescholen en van de VLHORA met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 58bis van het hogescholendecreet van 1994.

2 de visitatiecommissie

2.1 samenstelling

De visitatiecommissie werd samengesteld door de Raad van Beheer van de VLHORA in zijn vergadering van 10 juni 2002.

De commissie is als volgt samengesteld:

voorzitter

- Jules Van de Vijver, voorzitter van de directie van de Akademie voor Kunst en Vormgeving / St. Joost (Breda en 's-Hertogenbosch) - Stichting Brabantse Hogescholen Breda, Tilburg, 's-Hertogenbosch

secretaris

- Fernand Rochette, gewezen algemeen directeur van de Katholieke Hogeschool Brussel

leden

- Yolande Deckers, afdelingshoofd collectiebehoud en -beheer van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen;
- Steph Scholten, directieadviseur bij het Instituut Collectie Nederland en hoofd afdeling collectiemanagement van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden;
- Eva Tahon, conservator van het Memlingmuseum Brugge;
- Linda Van Santvoort, docent UGent, vakgroep kunst-, muziek- en theaterwetenschappen.

Voor een kort curriculum vitae van de commissieleden, zie bijlage 1.

2.2 taakomschrijving

De visitatiecommissie heeft als taak op basis van het door de hogeschool opgestelde zelfevaluatierapport en door middel van ter plaatse te voeren gesprekken, na te gaan in hoeverre de kwaliteit van de onderwijsprocessen van de opleiding, geconcretiseerd in 15 thema's, beheerst wordt en aanbevelingen te formuleren om te komen tot kwaliteitsverbetering in de betrokken opleiding.

Voor de thema's van de zelfevaluatie, zie bijlage 2.

2.3 werkwijze

2.3.1 voorbereiding

De visitatiecommissie werd geïnstalleerd op 11 februari 2003. Tijdens deze vergadering werd de handleiding van het visitatieproces toegelicht.

Op de installatievergadering heeft de commissie de bezoekdagen vastgelegd, het bezoekschema opgesteld en de wijze van voorbereiding van het bezoek besproken.

De commissie analyseerde het zelfevaluatierapport en de bijlagen om zich een beeld te vormen van de opleiding en van de kwaliteitszorg in de opleiding.

Individuele bevindingen, commentaar en punten van verdere bevraging werden besproken op de voorbereidende vergaderingen van 9 april en 6 mei 2003.

2.3.2 *bezoek aan de instelling*

Tijdens het bezoek heeft de commissie gesprekken gevoerd met alle geledingen die betrokken zijn bij het onderwijs in de opleiding conservatie/restauratie. De gesprekken zijn een goede aanvulling geweest op het zelfevaluatierapport en werden door de commissie als open ervaren.

Tijdens het bezoek werd in de mogelijkheid tot bijkomende gesprekken voorzien. Deze mogelijkheid kon worden gebruikt zowel op verzoek van personen uit de bezochte instelling als op verzoek van de visitatiecommissie.

Verder heeft de commissie kennis genomen van bijkomende informatie, zoals verslagen, cursussen, voorbeelden van examenvragen, van afstudeerwerken en van stagewerken.

Tevens werd een bezoek gebracht aan de gebouwen en de infrastructuur.

Het bezoek werd afgesloten met een mondelinge rapportering aan de beleidsverantwoordelijken, waarin de commissie haar eerste bevindingen van de visitatie weergaf.

Voor het bezoekschema, zie bijlage 3.

2.3.3 *rapportering*

Als laatste stap in het visitatieproces legt de commissie haar bevindingen en aanbevelingen vast in een terugmeldingsrapport per bezochte instelling en in een globaal openbaar rapport voor de opleiding in Vlaanderen. Aangezien het een unieke opleiding betreft, heeft de commissie één rapport opgemaakt, dat geldt als terugmeldingsrapport en als openbaar rapport.

Dit rapport werd door de voltallige commissie becommentarieerd en op punt gesteld in september 2003.

De opleiding heeft de gelegenheid gekregen om op dit rapport te reageren. Voor zover de commissie zich kon terugvinden in de opmerkingen van de hogeschool, werden die verwerkt in het rapport. De commissie heeft de opleiding op de hoogte gebracht van haar beslissing terzake.

bevindingen en aanbevelingen

woord vooraf

De visitatie werd behoorlijk voorbereid door de hogeschool. De commissie waardeert eveneens de uitstekende kwaliteit van de organisatie van de visitatie.

1 bespreking van de thema's

1.1 beschrijving van het beleid en de kwaliteitszorg van de opleiding

De commissie is zich bewust van de specifieke wordingsgeschiedenis van deze unieke opleiding en de moeilijkheden die gepaard gingen met de vele reorganisaties die dienden te gebeuren op onderwijskundig, organisatorisch en infrastructureel vlak. De aanpassing aan de decretale hogeschoolorganisatie, met als belangrijke component de invoering van een georganiseerd kwaliteitszorgsysteem, verliep en verloopt moeizaam. De visitatie heeft een belangrijke impuls gegeven aan het denken over de kwaliteitszorg. Het kwaliteitszorginstrument PROZA werd pas recent ingevoerd en het opstellen van het zelfevaluatie rapport (ZER) heeft intensief werk van het korps gevraagd. De aansturing van deze operatie gebeurde vanuit het centraal beleid. In het ZER worden beleidskeuzes echter te summier behandeld en te veel wordt onbesproken of impliciet gelaten.

Er ontbreekt een specifieke missie van de opleiding, gesteund op de algemene missieverklaring van de Hogeschool Antwerpen. Zo'n document is nochtans een belangrijk referentiedocument waarop de onderwijsactiviteiten moeten worden geënt. Een expliciete en fundamentele verwoording van het beleid is volgens de commissie noodzakelijk om de basiskeuzes helder te maken en het onderwijsprogramma en de organisatie ervan vorm te geven. De kern daarbij is de visie van de opleiding op het beroep, in combinatie met de visie op het onderwijs en de organisatie.

Het huidige onderwijs- en organisatie model – het ateliermodel – en het gehanteerde democratisch sturingsprincipe komen met hun sterke en zwakke punten niet aan bod in het ZER. Het ateliermodel wordt tijdens de visitatie door medewerkers en studenten nauwelijks in vraag gesteld. Toch ligt hierin de sterkte en de zwakte van de opleiding besloten. Een heldere kritische reflectie hierop – in verhouding tot de visie op het beroep en de decretale omkadering – is van fundamenteel belang voor de verdere ontwikkeling van de opleiding.

Het hogeschoolbestuur geeft enerzijds grote autonomie aan de departementen, terwijl anderzijds wordt gezorgd voor ondersteuning van het departement via een aantal centrale diensten. Deze autonomie wordt door de opleidingsverantwoordelijken als relatief ervaren omdat de financiële marges bijzonder eng zijn. Dit heeft in de eerste plaats gevolgen voor het personeelsbeleid (zie infra).

De commissie verheugt er zich over dat recent een nieuw organogram werd opgesteld, omdat juist op het vlak van de verantwoordelijkheden veel onduidelijkheid heerst. De verantwoordelijkheden zijn onvoldoende duidelijk afgebakend. De commissie heeft meerdere malen kunnen vaststellen dat 'de zogenaamde horizontale verantwoordelijkheid' van het kunstonderwijs contraproductief werkt. Welk orgaan, welke persoon neemt de beslissingen? Wie voert de beslissingen uit en verantwoordt zich tegenover wie? De communicatie daarover naar personeelsleden en studenten is onduidelijk.

De commissie begrijpt dat de decretaal verplichte organen zoals onder meer de departementsraad hun rol moeten vervullen, maar vindt dat de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het departementshoofd en zijn stafleden explicieter moeten worden benoemd. De commissie meent dat er nood is aan managementcapaciteiten en is van oordeel dat de hogeschool sterker zou moeten investeren in opleiding voor het kader en het middenkader.

Zowel personeelsleden als studenten ervaren een traagheid in het reageren op vragen en probleemsituaties. Feedback zou structureel moeten worden ingebouwd.

1.2 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

De systematische aanpak van de kwaliteitszorg is vooral opgestart naar aanleiding van de visitatie. Meerdere personeelsleden hebben zeer hard gewerkt aan het ZER. Ondanks het feit dat de taal van het rapport vaak te algemeen en wat wollig kan worden genoemd, bevat het toch een hele reeks van interessante verbetertrajecten die een degelijke basis kunnen vormen voor kwaliteitsverbetering op verschillende vlakken. De commissie mist evenwel verwijzingen naar de wijze waarop (verantwoordelijkheden, instrumenten, strategieën, tijdspad, ...) deze verbeterpunten zullen worden gerealiseerd.

De aanstelling van kwaliteitsverantwoordelijken op departementaal en op opleidingsniveau vindt de commissie positief, maar zij stelt ook hier vast dat er enige onduidelijkheid bestaat over de onderscheiden verantwoordelijkheden. De precieze rol van de voorzitter van de werkgroep onderwijs, de departementale stuurgroep IKZ (interne kwaliteitszorg) en de respectievelijke coördinatoren moet scherper worden afgebakend.

De docenten zijn nog niet doordrongen van de meerwaarde van IKZ. Het hele proces van IKZ komt voor een aantal personeelsleden die hun onderwijsterrein nogal possessief afschermen, zelfs als bedreigend over.

Het implementeren van het PROZA-instrument leidde tot een meer objectieve kijk op de opleiding. Toch is er heel wat weerstand tegen het gebruik van dergelijk instrumentarium. De opleiding heeft naast het hanteren van het PROZA-instrument overigens geen gewoonte om via systematisch onderzoek de effecten van beleidsacties te bestuderen.

Er is een duidelijk begin gemaakt van de kwaliteitszorg, maar er is nog geen sprake van verankering. De structurele inbedding van kwaliteitszorg is nog niet geborgd.

1.3 personeel

De personeelssituatie is in grote mate een erfenis uit het verleden. Het grote aantal vastbenoemde docenten en de geringe financiële middelen geven weinig speelruimte voor vernieuwing.

De commissie stelde vast dat er quasi geen differentiatie is in de aard en volume van de taken en de bijbehorende verantwoordelijkheden in functie van de verschillende statuten. Dit leidt duidelijk tot ongenoegen bij het personeel. Er is tevens een grote scheidingslijn - met de daarbij horende spanningen - tussen de theorie docenten en de praktijkdocenten.

Niettemin mist de commissie een duidelijke visie op een verdere evolutie voor het personeelskader, zeker binnen de toekomstige academiseringscontext. Het gebrek aan een toekomstplan zorgt vooral bij jongere personeelsleden voor onduidelijkheid en onzekerheid.

Er wordt veel zorg besteed aan de aanwerving van bekwame docenten. Daartoe zijn degelijke procedures uitgewerkt die strikt worden gevolgd. De ondersteuning van vooral nieuwe docenten is voor verbetering vatbaar. Jonge docenten spraken de behoefte uit om startbegeleiding te krijgen van een ervaren docent. De commissie stelt tevens vast dat functie- en functioneringsgesprekken hun plaats nog niet hebben verworven in het personeelsmanagement. Ook de nascholing is niet systematisch uitgebouwd. Nascholing wordt weliswaar ondersteund, maar gebeurt op individueel initiatief van de docenten. Op hogeschoolniveau wordt voor een intern nascholingsaanbod gezorgd met didactisch-pedagogische inhoud. Dit is zeer positief, maar de participatie vanuit de opleiding is duidelijk minimaal omdat het om een vrijblijvend aanbod gaat.

Het gehanteerde opleidingsmodel, waarin het atelier centraal staat, heeft 'verkokering' en 'eilandvorming' als negatief neveneffect. Het bemoeilijkt bovendien de onderlinge samenwerking en veroorzaakt ongewenste verschillen in condities voor personeel en indirect ook voor studenten.

De meeste personeelsleden functioneren in vier verschillende jaren en moeten een grote verscheidenheid aan onderwijstaken verzorgen, met daarbovenop nog een aantal administratieve taken. Deze integrale taakbedeling is een natuurlijk gevolg van het ateliermodel. De commissie stelt vast dat de opleiding nog geen goed antwoord heeft op de vraag waar opleidingsbrede taken moeten worden ondergebracht bij gespecialiseerd personeel en waar een integrale taakbedeling moet worden gehanteerd. De integrale taakbedeling wordt bovendien door een aantal docenten gekoesterd omdat ze aldus een eigen territorium onderhouden.

De commissie meent eveneens dat de vele supplementaire taken die in recente jaren werden toegevoegd aan de opdracht van docenten (ICT-verantwoordelijke, studentenbegeleiding, internationalisering, ...) specifieke competenties vereisen. Deze supplementaire taken moeten worden ondersteund met de nodige faciliteiten in termen van tijd en middelen en moeten ook worden gekoppeld aan bijscholingsmogelijkheden.

Hoewel de commissie begrip heeft voor de erfenis uit het verleden en de beperkingen van het heden, is ze toch van oordeel dat ernstig werk moet worden gemaakt van een professioneel en strategisch personeelsbeleid binnen het departement.

1.4 materiële en financiële randvoorwaarden

De verschillende ateliers zijn ruim, behoorlijk uitgerust en worden vooralsnog degelijk onderhouden.

De nieuwe infrastructuur zal echter permanente investeringen vergen voor onderhoud en renovatie. Daarvoor ontbreekt een investeringsplan dat nochtans wenselijk is in het licht van de geringe financiële mogelijkheden voor investeringen omwille van de hoge personeelskost. In een aantal ateliers wordt geïnvesteerd in uitrusting en materialen met de middelen afkomstig van HACOM (zie punt 1.14). Door de verschillende aanwending van HACOM-gelden in de ateliers ontstaan nu echter al (onwenselijke) verschillen in de kwaliteit van uitrusting van de ateliers.

De commissie stelt over het algemeen vast dat op het vlak van de ICT-uitrusting een grote inhaalbeweging nodig is. Personeel noch studenten beschikken op de hogeschool over voldoende pc's en nog minder over internetaansluitingen. Er is evenmin een intranet geïnstalleerd.

De campusbibliotheek verleent diensten voor twee departementen, namelijk het departement audiovisuele en beeldende kunst en het departement ontwerpwetenschappen. Er is duidelijk een tekort aan ruimte voor het overzichtelijk aanbieden van alle materiaal en om voldoende werkplekken voor de studenten te creëren. Omwille van ruimtegebrek en wellicht ook omwille van een beperkte personeelsbezetting wordt momenteel waardevol materiaal (tijdschriften, archieven..) niet ontsloten en blijft dus niet toegankelijk voor personeel en studenten. Het aantal pc's en de internetfaciliteiten zijn duidelijk te beperkt. Het budget voor de bibliotheek daalde de jongste jaren voortdurend en bedraagt momenteel amper 6.500 euro per jaar.

Het is wenselijk grotere transparantie te betrachten in de toebedeling van middelen aan de twee opleidingen van het departement. De commissie constateert dat hierover onduidelijkheid bij het personeel bestaat.

De veiligheid van de voorwerpen die in de ateliers behandeld worden, behoeft permanente aandacht. Er moeten voldoende en praktische mogelijkheden bestaan om voorwerpen veilig weg te bergen en om ateliers te sluiten bij afwezigheid. De commissie heeft kennis genomen van een aantal situaties waarbij er een risico op diefstal bestaat. Het is de commissie ook niet duidelijk geworden welk beleid gevoerd wordt ten aanzien van de registratie en verzekering van de binnenkomende kunstvoorwerpen.

1.5 onderwijsdoelstellingen

Een visietekst van de opleiding ontbreekt, maar de hogeschool beschikt wel over een zeer degelijke opdrachtverklaring. Opmerkelijk is eveneens dat de onderwijsdoelstellingen nergens duidelijk worden geformuleerd. Toch stelt de commissie vast dat er een opvallend duidelijke doch impliciet aanwezige onderwijsvisie wordt gehanteerd, namelijk die van het ateliermodel. Dit model heeft bijzondere mogelijkheden, maar ook minder positieve gevolgen. De commissie vindt het belangrijk dat expliciet en systematisch zou worden nagedacht op basis van dit model, want ondanks een open en kritische reflectie die weerspiegeld wordt in het ZER, is daarin nergens gebleken dat dit model wordt bevestigd.

Uit het ZER blijkt dat de basisdocumenten met betrekking tot de visie van de opleiding onvoldoende gekend zijn bij de studenten en zelfs bij nieuwe collega's. Tijdens de gesprekken bleek het personeel inderdaad moeilijk in staat te formuleren waartoe het studenten opleidt. Een geëxpliciteerde visie van de opleiding op de aard van het beroep, de beroepspraktijk en op de positie van de opleiding conservatie/restauratie (C/R) in het zeer brede veld van de 'erfgoedzorg' is daarom noodzakelijk, alsook een gezamenlijke onderwijsvisie van de gehele opleiding, die de bestaande visies binnen de verschillende ateliers overkoepelt. Deze gezamenlijke visie moet herkenbaar zijn in de opbouw van het onderwijsprogramma.

De opleiding is niettemin ambitieus. Zij heeft een diverse en rijke instroom en tracht praktijk, theorie en wetenschap te combineren in één opleidingsprofiel.

1.6 opleidingsprogramma

In het opleidingsprogramma wordt gestreefd naar een evenwicht tussen de theorie en de praktijk. In het nieuwe curriculum is de verhouding tussen theorie en praktijk in de eerste twee jaren 60-40% en in de laatste twee 40-60%. Opvallend is wel de afwezigheid van één of andere vorm van langdurige stage (zie infra).

Via materiaaltechnische oefeningen en basistechnieken worden vaardigheden geleidelijk opgebouwd, onder meer via het kopiëren van historische stukken tijdens het eerste jaar om in de meesterjaren uiteindelijk te werken op relevante unica. De student moet dan het hele restauratieproces van begin tot het einde realiseren.

In het programma wordt veel aandacht besteed aan de mondelinge en de schriftelijke verslaggeving. De cursus 'wetenschappelijke verslaggeving' stuurt dit leerproces. De scriptie en de presentatie ervan vormt hier het eindproduct (zie infra).

Het valt de commissie op dat in functie van de atelierkeuze het programma van de studenten erg kan verschillen zowel inzake de ervaringskansen (excursies, buitenlandervaring, ...) als inzake de studiebelasting. Dit wordt door de studenten als niet erg billijk ervaren, vooral omwille van de wijze waarop de atelierkeuze

gebeurt, namelijk al bij de start van het eerste jaar. Capaciteiten en interesses van de studenten en onderwijskundige criteria moeten vaak wijken voor pragmatische criteria, wat de studenten betreuren. Ook de commissie heeft vragen bij het feit dat aan de keuze geen voorbereidende onderwijsactiviteiten voorafgaan.

De studenten stellen het niveau van een aantal vakken, zoals historische bronnen en kunstgeschiedenis, in vraag.

Oud-studenten vinden dat vaardigheden zoals communicatie en leiding geven niet aan bod komen in het programma. Dit sluit aan bij de vraag om aandacht vanwege het werkveld voor menswetenschappen in het programma, zoals in het ZER vermeld wordt. De commissie meent dat practica voor het inoefenen van een aantal sociale en communicatieve vaardigheden zeer wenselijk zou zijn.

De commissie vraagt ook bijzondere aandacht voor de integratie van computervaardigheden en het aspect bedrijfsbeheer in het programma. Zowel de plaats in het programma (tijdens de meesterjaren is het slechts een keuzevak) als de inhoud zouden best herzien worden. Dezelfde overweging geldt voor het vak bedrijfsbeheer.

De commissie wenst tevens te signaleren dat het atelier 'boek en papier' bijzondere aandacht verdient van het beleid. De studenten lijken erg ontmoedigd omdat het curriculum onvoldoende wordt uitgevoerd en degelijke ondersteuning afwezig blijft.

De recente curriculumhervorming heeft een aantal ateliers geclusterd en er heeft zich een verschuiving voorgedaan in de richting van meer theorie tijdens de kandidaturen. De commissie waardeert de oriëntatie van deze herziening omdat clustering van ateliers tot betere samenwerking en kwaliteitsborging leidt. Van belang is dat de aansluiting c.q. integratie van theorie en praktijk bevorderd wordt. De commissie stelt tevens vast dat deze hervorming zich in een experimentele fase bevindt. Opvallend daarbij is dat bij de concrete operationalisering van deze curriculumherziening te weinig aandacht gaat naar de ondersteuning van het personeel en dat van een systematische opvolging evenmin sprake is. Er zijn aanwijzingen dat er nog een grote kloof is tussen de realisatie van het nieuwe curriculum en het curriculum op papier. De commissie meent dan ook dat deze curriculumwijziging tijdig moet worden geëvalueerd om zonnodig te kunnen bijsturen.

1.7 afstudeerwerk en werkveldervaring

Een stage wordt binnen een vierjarige opleiding onmogelijk geacht. Daarbij wordt vooral verwezen naar het feit dat er onvoldoende degelijke stageplaatsen zijn. De commissie stelt vast dat:

- er geen systematische pogingen werden ondernomen om het potentieel aan stageplaatsen in België en onze buurlanden in kaart te brengen;
- er steeds aan één bepaalde vorm van stage wordt gedacht, terwijl nochtans verschillende vormen mogelijk zijn, gaande van observatiestages tot initiatiestages en stages met een totale werkervaring;
- er momenteel nog onduidelijkheid is over wat onder werkveldervaring moet worden verstaan;
- er in wezen weinig geloof is in de meerwaarde van een stage voor de studenten. Nochtans kan een stage met terugkomdagen bijvoorbeeld niet alleen zeer leerrijk zijn voor de betrokken student, maar evenzeer voor alle andere medestudenten;
- oud-studenten en studenten een stage verdedigen omdat zij menen dat de ateliers, die zij overigens bijzonder waardevol achten, niet de juiste voorbereiding kunnen bieden op de praktijk omdat die als 'te beschermend' en te eenzijdig worden beschreven. De realiteit van een stage-ervaring is veel complexer en appelleert op veel meer sociale, cognitieve en gedragscompetenties;
- het in het buitenland, onder meer in Amsterdam, wel mogelijk blijkt om uitgebreide stages (met een omvang tot één volledig studiejaar) in een 4-jarige opleiding op te nemen.

De commissie meent dat indien het huidige ateliermodel gehandhaafd blijft, de introductie van een verplichte stage in het curriculum onontkoombaar is om de noodzakelijke bredere ervaring voor studenten te waarborgen.

De scripties, al of niet gelinkt aan een afstudeerproject, worden zeer goed begeleid en goed ondersteund door een scriptiecontract dat duidelijke afspraken maakt over timing, rapportering enzovoort. De scriptie is goed voor 14 studiepunten in het laatste studiejaar, wat het belang onderstreept dat de opleiding aan de scriptie hecht. De opleiding spreekt zich niet uit over de al of niet meerwaarde van de link tussen de scriptie en het afstudeerproject.

De afstudeerwerken zijn van een behoorlijk niveau. Met het oog op de in het vooruitzicht gestelde academisering van de opleiding zal er echter meer werk moeten worden gemaakt van het aspect 'methodologie' en 'wetenschappelijkheid'. De verschillen die afhankelijk zijn van de begeleidende docenten moeten zoveel mogelijk worden vermeden. In dit verband eze context is het ook noodzakelijk dat er gemeenschappelijke doelstellingen en criteria worden geëxpliciteerd.

Wat de beoordeling betreft meent de commissie dat toch vragen gesteld kunnen worden bij het feit dat studenten zelf leesjuryleden kunnen kiezen. De beoordelingscriteria moeten ook duidelijk worden gemaakt aan de externe beoordelaars.

1.8 internationale dimensie

Een unieke opleiding als C/R zou binnen een internationale context moeten zijn gesitueerd. De internationalisering is evenwel zwak, vooral omdat er weinig structurele institutionele contacten zijn uitgebouwd met instellingen in het buitenland. Er zou aan een internationaal netwerk moeten worden gewerkt, zeker in het licht van de uniciteit van de opleiding. Hiervoor moet de opleiding echter zelf eerst investeren om deze contacten top te bouwen vooraleer optimaal gebruik kan worden gemaakt van de klassieke middelen die door Europa ter beschikking worden gesteld. Actieve participatie door docenten in het internationale netwerk en discours zou verplicht moeten zijn en door de hogeschool gefaciliteerd moeten worden.

De jongste jaren participeerden een zeer beperkt aantal studenten in de Socratesprogramma's. Als reden hiervoor verwijst de opleiding onder meer naar de hoge kostprijs en de geringe belangstelling vanwege de studenten. De commissie heeft evenwel ervaren dat de opleiding weinig stimulansen geeft aan de studenten. De departementaal verantwoordelijke voor internationalisering geeft tijdens de maand november wel een informatiesessie voor alle studenten van het departement en is 3 halve dagen per week beschikbaar voor de studenten.

Daarnaast is een brochure in verband met studentenmobiliteit ter beschikking van de studenten, die echter duidelijk is afgestemd op de studenten van de academie en niet specifiek gericht is naar studenten van de opleiding conservatie/restauratie. De studenten ervaren dat de ondersteuning bij Socratesprojecten zich strikt beperkt tot de noodzakelijke administratieve ondersteuning.

Het gebrek aan duidelijke afbakening van de verschillende verantwoordelijkheden van de departementale coördinator, de opleidingscoördinator en de voorzitter van de werkgroep externe betrekkingen komt een efficiënt internationaliseringsbeleid niet ten goede.

De kansen op internationale ervaringen zijn eveneens sterk afhankelijk van het gevolgde atelier. In sommige ateliers worden HACOM-middelen aangewend voor congressen, studiereizen of korte verblijven in het buitenland. Bepaalde studenten, van die ateliers waar de HACOM-middelen geringer zijn, worden daardoor uitgesloten van supplementaire ervaringen.

Zowel in het beleid als in de praktijk wordt zowel voor studenten als voor docenten de potentie van de internationale dimensie onvoldoende uitgebuit. Hier moet verbetering in komen in het licht van de internationale dimensie van het vak zelf.

1.9 leersituatie

Het vernieuwde gebouw is goed uitgerust, wat degelijk onderwijs ondersteunt.

De docenten leveren ernstige pogingen om gevarieerde onderwijsvormen te hanteren, gaande van klassieke hoorcolleges tot practica, studiebezoeken, debatklassen, workshops ... Ook zelfstudie wordt binnen de

meeste opleidingsonderdelen gestimuleerd. Het gebrek aan voldoende pc's enerzijds en onvoldoende internetaansluitingen anderzijds maakt het inschakelen van bepaalde innovatieve leervormen moeilijk of zo goed als onmogelijk. Op persoonlijk initiatief van een docent wordt wel reeds cursusmateriaal via het net aangeboden, maar een meer georganiseerde uitbouw van linken tussen de studenten en de opleiding met al haar onderwijsmateriaal is nog onbestaande.

Toch wordt binnen de opleiding actief gezocht naar nieuwe onderwijsvormen via de werkgroep Wetenschappelijk Onderzoek. Vermeldenswaard is eveneens het STIHO-project (Stimuleringsbeleid voor innovatie van het hoger onderwijs) dat samen met het departement scheikunde van de Universiteit Antwerpen (UA) wordt gerealiseerd. De doelstelling hier is juist het implementeren van activerende leervormcombinaties in het onderwijs aan de hand van een e-learning omgeving.

Inzake de leermiddelen dient vermeld dat voor de meeste vakken cursusmateriaal beschikbaar is voor de studenten en dat studenten via de bibliotheek en via eigen documentatiecellen binnen de ateliers gemakkelijk toegang hebben tot gespecialiseerd cursus- en ander ondersteunend materiaal. De documentatiecellen vormen echter geen structurele oplossing (ze zijn afhankelijk van de docent) die toegankelijkheid van studiemateriaal voor alle studenten en docenten blijvend zou moeten garanderen. Wat de cursussen betreft, meent de commissie dat niet alleen de leerinhouden moeten worden gepresenteerd, maar dat ook meer aandacht moet worden besteed aan de didactische opbouw van het cursusmateriaal.

De commissie is van oordeel dat projectwerking met bijdragen vanuit verschillende disciplines en over de ateliergrenzen heen nog meer aan bod zou moeten komen. Project-georiënteerd onderwijs zou zowel de integratie van verschillende praktijkdisciplines als de integratie van theorie en praktijk moeten bevorderen. Dit vereist echter sterke professionele ondersteuning om tot een succesvolle implementatie te komen. Deze ondersteuning moet worden geïntensifieerd.

1.10 toetsing en evaluatie

De opleiding heeft een degelijk en volledig examenreglement met aangepaste aanvullingen voor specifieke opleidingsfacetten. Er wordt gestreefd naar betrouwbaarheid en transparantie bij de toetsing, alsook naar aanpassingen van de wijze van toetsen in functie van de eigenheid van het opleidingsonderdeel.

De examens en toetsen beantwoorden aan de verwachtingen van de studenten, die tijdig en exact worden geïnformeerd over de gestelde verwachtingen naar verworven kennis, vaardigheden en attitudes. Ze krijgen eveneens voldoende mogelijkheid hun examens te bespreken met de betreffende evaluator(en).

Het laatsttijdig bezorgen van het examenrooster vinden de studenten uiteraard een minpunt. Ook aan de afstemming tussen de evaluatoren, vooral met de externe juryleden, inzake de evaluatiecriteria, moet worden gewerkt. Daartoe moeten eerst en vooral de evaluatiecriteria geëxpliciteerd worden.

1.11 studie- en studentenbegeleiding

De opleiding C/R vereist specifieke kwaliteiten en kennis, die als startcompetenties aanwezig moeten zijn, willen studenten de opleiding met goed gevolg kunnen doorlopen. Het gaat dan over voldoende basiskennis van (kunst- en cultuur)geschiedenis en exacte wetenschappen (scheikunde), alsook manuele vaardigheden, de juiste attitudes en motivatie. Een toelatingstoets zou deze aspecten (zo objectief mogelijk) moeten vaststellen. De huidige artistieke toelatingsproef heeft evenwel nauwelijks relevantie voor de opleiding C/R.

De studenteninstroom is zelfs na de selectie via de toelatingsproef zeer variabel. De opvang van studenten met verschillende vooropleidingen wordt niet aangepakt met een georganiseerde studiebegeleiding (bijvoorbeeld met een monitoraat), maar wordt vooral overgelaten aan de individuele docenten. Zo wordt voor scheikunde dat met lage slaagcijfers kampt een gedifferentieerd leerparcours aangeboden weliswaar om dezelfde 'eindtermen' te bereiken. De commissie vreest dat de studenten gelijk hebben als ze stellen dat 'aanpassen aan de uiteenlopende vooropleiding betekent dat het algemeen niveau te laag wordt gehouden'.

Onderwijskundig juist inspelen op de gedifferentieerde instroom lijkt weinig doordacht en wordt onvoldoende of niet met meetgegevens ondersteund. De commissie vindt het moeilijk te begrijpen dat in het ZER gesteld wordt dat de opleiding niet weet of de keuze C/R voor de studenten al of niet een tweede keuze in het hoger onderwijs is of dat zij achterstand hebben opgelopen in het secundair onderwijs. Goede en systematische dataverzameling met bijbehorende analyses is onontbeerlijk om het onderwijsbeleid te sturen.

Zoals reeds eerder werd gesteld, moeten de studenten bij het begin van het academiejaar hun atelierkeuze maken. Om deze keuze zo optimaal mogelijk te laten verlopen, worden weinig begeleidende maatregelen genomen. Elementen uit de toelatingsproef, die door alle betrokkenen als weinig relevant worden omschreven, worden bij de atelierkeuze gebruikt. Ook voor de toelatingsproef zou toch mogen worden verwacht dat gegevens worden verzameld over de betrouwbaarheid en validiteit van deze proef. De commissie vond hierover echter geen gegevens.

Positief is ongetwijfeld de lage drempel tussen de docenten en de studenten. Veel problemen worden dan ook eerst en vooral besproken met de vakdocent. Er zijn evenwel grote verschillen tussen de ateliers inzake ondersteuning en begeleiding. Studenten wijzen zelfs op het onvoldoende beschikbaar zijn (afwezigheid) van bepaalde docenten.

De studenten waarderen ten eerste de aanstelling van een opleidingscoördinator. Beter dan voorheen hebben zij een luisterend oor voor hun problemen.

Voor een reeks studentenproblemen beschikt de VZW SOVOHA (Sociale Voorzieningen Hogeschool Antwerpen) over een aantal diensten. Deze diensten zijn door de studenten behoorlijk gekend en zij appreciëren de dienstverlening. De commissie heeft wel vragen bij de concrete samenwerking tussen deze VZW en de opleiding. Gegeven het feit dat de studie- en studentenbegeleiding zoveel raakvlakken heeft, is het verwonderlijk dat er zo weinig overleg lijkt te bestaan tussen de verantwoordelijken van de studiebegeleiding van de opleiding en verantwoordelijken van SOVOHA.

De commissie beoordeelt de recente aanstelling van een docent voor de studie – en studentenbegeleiding als positief. Ze mist evenwel een duidelijke taakomschrijvingen voor de studenten is het ook onduidelijk wat diens verantwoordelijkheden zijn.

De officiële studentenvertegenwoordiging lijkt behoorlijk te functioneren. Op het opleidingsniveau bestaat er vooral informeel overleg. De studenten kunnen sinds kort terecht bij de opleidingscoördinator. Toch beveelt de commissie aan dat ook op opleidingsniveau voor regelmatig gestructureerd overleg (met verkozen studenten) zou worden gezorgd. Een specifiek atelierprobleem, bijvoorbeeld de wijze van inrichten van een atelier, kan aldus minder studentgebonden en objectiever benaderd worden.

1.12 studeerbaarheid en studierendement

Over het algemeen kan gesteld worden dat de effecten van bepaalde feitelijkheden (verschillende vooropleiding bijvoorbeeld) en van bepaalde onderwijskundige maatregelen niet - of althans onvoldoende analytisch – worden gemeten. De commissie verwijst hiervoor naar de mogelijkheid om scores te geven aan bepaalde onderdelen van een op de specifieke kenmerken van C/R aangepaste toelatingsproef en die te linken aan studieresultaten voor theorie en praktijk. Ze verwijst eveneens naar een mogelijke grondigere analyse van de slaagcijfers in functie van de vooropleiding dan met de ruwe categorieën ASO (algemeen secundair onderwijs), TSO (technisch secundair onderwijs), KSO (kunst secundair onderwijs) die thans gebruikt worden. Ze suggereert ook om het effect te onderzoeken van de gedifferentieerde leerwegen voor het vak scheikunde op de studieresultaten.

Als een curriculum wordt herzien, kan toch worden verwacht dat dit gunstige effecten heeft op de opleidingskwaliteit die meetbaar moet zijn bij de studenten in termen van kennis, vaardigheden, attitudes en tevredenheid. Ook deze verwachtingen zijn niet geformuleerd en intenties om veranderingen te meten, ook al is dit niet eenvoudig, zijn evenmin geformuleerd.

Studietijdmetingen ontbreken ook, al zijn die van wezenlijk belang, niet alleen om de globale studiebelasting voor de studenten onder controle te houden, maar evenzeer om de toegemeten studiepunten aan de opleidingsonderdelen te kunnen verantwoorden.

1.13 afgestudeerden

De alumniwerking is weinig of niet uitgebouwd. Oud-studenten missen informatie en ondersteuning bij het zoeken naar werk. Vacatures worden niet systematisch bijgehouden en doorgestuurd. De contacten met de oud-studenten zijn veeleer toevallig en afhankelijk van initiatieven van bepaalde studenten en docenten. Zo worden door docenten soms workshops ingericht (onder meer voor metaal) voor studenten en oud-studenten, maar er is geen gestructureerd aanbod van posthogeschoolvorming en er zijn evenmin voortgezette opleidingen.

Afgestudeerden en werkgevers zijn lovend over het niveau van de opleiding, vooral wat de algemene vorming en de vaktechnische opleiding betreft. Toch wordt gewezen op de grote kloof met de praktijk. Volgens hen wordt het ateliermodel te weinig in vraag gesteld. Er werd gepleit voor een langdurige onderdompeling in de realiteit om beter de overstap naar het beroepsleven te kunnen maken. Sommige oud-studenten hebben zelf stageplaatsen gezocht en stage gelopen, wat erop wijst dat hier een reële nood voor bestaat. Ook de voorbereiding om als zelfstandige te werken wordt als onvoldoende bestempeld.

In het ZER wordt gesteld dat het tewerkstellingspercentage hoog ligt. De commissie vond daarover geen gegevens en is na de gesprekken met de afgestudeerden en de mensen van het werkveld van oordeel dat deze stelling uit het ZER sterk moet worden gerelativeerd.

1.14 maatschappelijke dienstverlening

De belangrijkste maatschappelijke dienstverlening gebeurt via de HACOM-projecten. Via een BTW-plichtige VZW krijgt de opleiding opdrachten toegewezen door verschillende opdrachtgevers (musea, kerkfabrieken, openbare diensten, ...). Door middel van afspraken over prijzen en de aard van de opdrachten wordt oneerlijke concurrentie vermeden en wordt effectief een dienst verleend aan de maatschappij. De grote meerwaarde voor de hogeschool ligt natuurlijk op het pedagogische vlak, want studenten kunnen werken met echte objecten. Bovendien biedt deze dienstverlening financiële voordelen die ook de studenten ten goede komt.

Zoals elders reeds werd gesteld, mag deze dienstverlening niet leiden tot te grote verschillen in opleidingsfaciliteiten voor de studenten van verschillende ateliers .. De commissie vindt bovendien dat een aantal belastende administratieve taken best geconcentreerd zouden worden.

Het ontbreken van posthogeschoolvorming als dienst aan het werkveld en vooral ook aan de eigen oud-studenten is overduidelijk een minpunt. Goed georganiseerde posthogeschoolvorming kan bovendien voor een financiële return zorgen.

Wij vermelden eveneens dat regelmatig een beroep wordt gedaan op de competenties van het personeel. Advies geven voor projecten (onder meer het Interreg-project) en actieve participatie aan studiedagen en colloquia maken deel uit van de opdracht van veel personeelsleden.

1.15 onderzoek

Twee belangrijke onderzoeksprojecten, die nu zijn afgerond, verdienen speciale vermelding, namelijk het STIHO-project met een didactische oriëntatie en het Interreg-project met een vakinhoudelijke oriëntatie. Er zijn geen goedgekeurde nieuwe projecten. Het interessante SALUT-project (Study of advanced lasertechniques for uncovering polychromed works of art) dat in 2001-2002 niet werd goedgekeurd, zou opnieuw worden ingediend met het oog op subsidiëring.

In tegenstelling tot de wetenschappelijke ambities moet gesteld worden dat de opleiding toch geen echte onderzoekstraditie heeft. De commissie vond wel individuele initiatieven en activiteiten, maar geen opleidingsbrede aanpak op het vlak van onderzoek.

Met het oog op de academisering moet dan ook een ernstige inhaalbeweging gebeuren. De opleiding verwacht veel heil van de samenwerking met de UA, meer bepaald de faculteiten wetenschappen binnen de associatie. De commissie meent dat de opleiding toch zelf ook een aantal prioritaire onderzoeksdomeinen moet afbakenen en daar het personeelsbeleid op afstemmen. Echte samenwerking met andere hogescholen en universiteiten is slechts mogelijk als aan beide zijden voldoende expertise aanwezig is. Het huidige budget voor onderzoek is uiteraard totaal ontoereikend om stimuli te kunnen geven.

Een aantal onderzoeken wordt uitgevoerd via de afstudeerprojecten. Veel van deze onderzoeken gebeuren in samenwerking met universiteiten.

Voor de toekomst valt het aan te bevelen tot een structurele samenwerking te komen met gezaghebbende instituten in binnen- en buitenland, vooral op het vlak van onderzoek.

2 samenvatting van de belangrijkste verbeterpunten

- Een specifieke missieverklaring waaruit het opleidingsprofiel en daarop aansluitend de visie op het onderwijs en de onderwijsorganisatie kan worden afgeleid, moet versneld worden uitgewerkt. Daartoe is tevens een geëxpliciteerde visie van de opleiding nodig op het beroep.
- Het vernieuwde organogram moet alle verantwoordelijkheden en bevoegdheden binnen de opleiding precies omschrijven. Die moeten tevens duidelijk gecommuniceerd worden naar het personeel en de studenten.
- De kwaliteitszorg moet uitmonden in concreet geoperationaliseerde projecten. De kwaliteit van de daartoe noodzakelijke bevragingen moet worden verhoogd.
- Er moet ernstig werk worden gemaakt van een professioneel en strategisch personeelsbeleid binnen het departement.
- De validiteit en betrouwbaarheid van een opleidingsspecifieke toelatingsproef moeten worden verhoogd.
- De auditoria en ateliers zijn behoorlijk ingericht. Er moeten wel financiële voorzieningen getroffen worden om continuïteit van één en ander te waarborgen. Internet en intranetfaciliteiten moeten versneld uitgebreid worden. Ook de mediatheek vraagt om dringende aanpassingen op het vlak van de uitrusting.
- Er moet over worden gewaakt dat via de HACOM-werking geen ongelijkheden worden gecreëerd in het voorzieningenniveau voor studenten.
- Er moet aandacht worden besteed aan de beveiliging en verzekering van de kunstobjecten.
- Om de recente curriculumhervorming tot een succes te maken, moet die in de praktijk worden doorgevoerd en geëvalueerd.
- De introductie van een verplichte stage in het curriculum is meer dan wenselijk om de noodzakelijke bredere ervaring voor de studenten te waarborgen.
- Als unieke opleiding in Vlaanderen verdient de internationalisering op korte termijn veel meer gerichte aandacht.

- Op de gedifferentieerde instroom van de studenten dient meer onderwijskundig doordacht en ondersteund door meetgegevens ingespeeld te worden.
- Om de implementatie van het nieuwe curriculum te ondersteunen, moeten studietijdmetingen ingevoerd worden.
- Posthogeschoolvorming moet worden opgenomen in het takenpakket van de opleiding.
- Voor het wetenschappelijk onderzoek moeten bijzondere inspanningen gebeuren, vooral in het licht van de te realiseren academisering en de Europese ontwikkelingen.

bijlage 1

curriculum vitae van de visitatieleden

Yolande Deckers (1948) is kunsthistorica en startte als wetenschappelijk medewerkster in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen. Daarna werkte zij als coördinator aan een project van de Vlaamse Gemeenschap betreffende een inventaris van kunstwerken in musea. Sinds 1997 is zij verantwoordelijk voor het beheer en behoud van de collectie, met inbegrip van de bibliotheek. Zij heeft bestuursmandaten in diverse binnenlandse en internationale museumverenigingen.

Fernand Rochette (1945) is doctor in de psychologie. Hij werkte 9 jaar als onderzoeker op het terrein van de schoolpsychologie bij de KULeuven. Hij heeft een ruime ervaring in het onderwijs, voornamelijk op het vlak van de lerarenopleiding. Van 1984 tot 1995 was hij directeur van een lerarenopleiding. Van 1995 tot 2001 was hij algemeen directeur van de Katholieke Hogeschool Brussel. Momenteel is hij op TBS. Hij werkte tijdens zijn loopbaan op het departement onderwijs in diverse commissies op het vlak van didactiek en onderwijs en was lid van de stuurgroep 'evaluatie van de lerarenopleiding'. Hij is vertrouwd met het visitatieproces van de hogescholen. Hij was secretaris van de visitatiecommissie industrieel ingenieur bouwkunde (6 hogescholen) en plastische kunsten (unieke opleiding).

Steph Scholten (1961) is kunsthistoricus en werkt als directieadviseur bij het Instituut Collectie Nederland, dat een opleiding restauratie en onderzoek op dit terrein aanbiedt. Sinds anderhalf jaar werkt hij deeltijds bij het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden als hoofd van de afdeling collectiemanagement. Hij heeft deelgenomen aan diverse internationale projecten, onder meer voor het opstellen van competentieprofielen voor het beroep van conservator/restaurator.

Eva Tahon (1969) is licentiaat kunstwetenschappen en master of Mediaeval History en volgde de voortgezette opleiding cultuurmanagement. Zij was adjunct-conservator bij het Groeningemuseum. Sinds oktober 2003 is zij conservator van het Memlingmuseum te Brugge. Zij is tevens lid van diverse museumverenigingen.

Jules Van de Vijver (1951) studeerde beeldende kunsten aan de Jan van Eijck Academie te Maastricht en antropologie in Zuid-Afrika. Hij was gedurende 8 jaar senior lector aan de Universiteit van Kaapstad. Van 1984 tot 1992 was hij verbonden aan de Academie Minerva, Rijkshogeschool Groningen, aanvankelijk als docent, later als lid van de directie. Sinds 1998 is hij directeur van de Academie Sint

Joost te Breda en sinds 2001 voorzitter van de gezamenlijke directie van de Akademie voor Kunst en Vormgeving / Sint Joost , de fuserende kunstacademies van 's-Hertogenbosch en Breda (onder deel van de Stichting Brabantse Hogescholen Breda, Tilburg, Den Bosch). Hij is tevens voorzitter van het Landelijk Overleg Beeldende-Kunstonderwijs in Nederland en mede-initiatiefnemer van het Vlaams-Nederlands Platform voor Hoger Beeldende-Kunstonderwijs. Hij is vertrouwd met visitaties.

Linda Van Santvoort (1956) is doctor in de kunstwetenschappen en werkte 20 jaar als wetenschappelijke medewerkster aan het Sint-Lukasarchief te Brussel. Momenteel is zij verbonden aan de Universiteit Gent, vakgroep kunst-, muziek- en theaterwetenschappen en doceert er 'geschiedenis van de bouwkunst' en 'monumentenzorg'. Zij is tevens ondervoorzitter van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen en is lid van diverse werkgroepen in verband met monumentenzorg en bouwhistorie.

0 beschrijving van beleid en kwaliteitszorg van de opleiding

- voorstelling van de opleiding;
- beschrijving van het beleid, algemene strategie en/of doelstellingen inzake onderwijs, internationalisering, maatschappelijke dienstverlening, onderzoek, ...
- beschrijving van het kwaliteitsbeleid en van het systeem van interne kwaliteitszorg.

1 thema concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

- concrete uitwerking kwaliteitszorg in de opleiding (enquêtes, consensusvergaderingen, evaluatie, relaties met werkveld, ...);
- meetresultaten van de opleiding vanuit het interne kwaliteitsinstrument;
- verbeterdoelen en acties vanuit de kwaliteitszorg in de opleiding;
- opvolging van de verbeterdoelen en acties vanuit de kwaliteitszorg in de opleiding;
- kwaliteitscoördinator in de opleiding (verantwoordelijkheid, draagvlak, functioneren); thema kwaliteitszorg in het opleidingsteam.

bijlage: overzicht scores, formulieren, (opvolgings)verslagen vanuit de kwaliteitszorg in de opleiding

2 thema personeel

- Human Resources Management (o.a. aanstelling en/of aanwerving, allocatie, bevordering, functionering en evaluatie);
- betrokkenheid van personeel (commitment en empowerment);
- werking van het opleidingsteam (coördinatie, teamverantwoordelijkheid, draagkracht,);
- professionalisering van het personeel buiten de technische deskundigheid (ook o.a. navorming);
- technische deskundigheid van het onderwijzend personeel (vakinhoudelijk, onderwijskundig en didactisch) (ook hoe gaan wij daarmee om?, navorming, ...);
- onderzoeksdeskundigheid en/of deskundigheid in de beoefening en de ontwikkeling van de kunsten (indien van toepassing);
- technische, administratieve en organisatorische deskundigheid (ATP, ondersteunende diensten) (ook o.a. navorming).

bijlage: omvang, cijfermateriaal, samenstelling personeel (diploma, categorie, functieomschrijvingen, opdrachten), overzicht navorming personeel

3 thema materiële en financiële randvoorwaarden

- onderwijsruimten (incl. laboratoria, practica- en werkgroepruimten, ateliers,);
- mediatheek;
- computerfaciliteiten;
- beschikbare werkingsmiddelen;
- studenten- en docentenfaciliteiten.

bijlage: cijfermateriaal

4 thema onderwijsdoelstellingen

- onderwijsvisie van de opleiding;
- afstemming van de onderwijsdoelstellingen van de opleiding op het hoger onderwijs;
- afstemming van de onderwijsdoelstellingen van de opleiding op het werkveld.

bijlage: beroeps- en/of opleidingsprofiel, onderwijsvisie en/of onderwijsdoelstellingen

5 thema opleidingsprogramma: opbouw en inhoud

- concretisering van de onderwijsdoelstellingen in het opleidingsprogramma;
- de aandacht in het opleidingsprogramma voor de vaardigheden die het maatschappelijk en beroepsmatig functioneren ondersteunen;
- actualiteitsgehalte van het opleidingsprogramma;
- sequentiële opbouw en coherentie van het opleidingsprogramma;
- aandacht voor de karakteristieken van de studenteninstroom;
- aanbod en structuur van flexibele leerwegen in het opleidingsprogramma;
- het niveau en de inhoud van de opleidingsonderdelen.

bijlage: opleidingsprogramma en studiegids van de opleiding

6 thema afstudeerwerk en/of werkveldervaring

- opvatting(concept), inhoud en niveau;
- begeleiding (o.a. duidelijkheid regelingen en voorzieningen);
- beoordeling (gehanteerde criteria en wijze van beoordeling);
- relatief gewicht in de opleiding.

bijlage: stagecontract, stagebeoordelingsfiche, lijst van stageplaatsen, gebruikte handleiding en/of afspraken bij begeleiding en beoordeling van afstudeerwerken

7 thema internationale dimensie

- integratie van de doelstellingen van het internationaliseringbeleid in de opleiding;
- de internationale dimensie in de opleiding;
- participatiegraad van de studenten aan internationale programma's;
- internationale contacten van het personeel met terugkoppeling naar het onderwijs;
- samenwerking met buitenlandse instellingen.

bijlage: cijfergegevens internationalisering (studenten, personeel, take-up rate, begroting, uitgaven,)
internationalisering

8 thema leersituatie

8.1 onderwijsvormen

- de verschillende onderwijsvormen (hoorcollege, werkgroepen, projectwerk, practica, zelfstudie,)
(concept, geschiktheid in relatie tot doelstellingen, didactisch niveau);
- innovatieve onderwijsvormen;
- proportie contacturen-zelfstudie-andere onderwijsactiviteiten.

8.2 leermiddelen

- de verschillende onderwijsmiddelen (syllabi, handleidingen, cursussen, didactische hulpmiddelen, ...)
(in relatie tot doelstellingen en kwaliteit);
- inschakeling van innovatieve leermiddelen in de opleiding (o.a. ICT).

bijlage: proportie contacturen-zelfstudie-andere onderwijsactiviteiten, onderwijsreglement en/of -regeling en/of -procedure wijziging onderwijsvormen en leermiddelen

9 thema toetsing en evaluatie

- de verschillende evaluatievormen (concept, in relatie tot de doelstellingen van de opleidingsonderdelen en de opleiding als geheel, gerichtheid van de evaluatie op het toetsen van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes, moeilijkheidsgraad);
- criteria en wijze van beoordeling door de evaluatoren;
- criteria en wijze van beoordeling van de examencommissie;
- organisatie van toetsen en examens;
- transparantie van de evaluatie.

bijlage: examenreglement en/of regeling

10 thema studie- en studentenbegeleiding

10.1 studenteninstroom

- instroomprofiel (ook zijdelings);
- instroombegeleiding;
- voorlichting aan abiturienten/aspirant-studenten;
- activiteiten ten aanzien van de aansluiting secundair - hoger onderwijs.

10.2 studiebegeleiding en studentenbegeleiding

- studiebegeleiding tijdens het eerste jaar;
- studiebegeleiding/advies tijdens het vervolg van de opleiding;
- communicatie van de onderwijsdoelstellingen, onderwijs- en examenreglement/ regeling;
- psychosociale begeleiding;
- studentenparticipatie;
- ombudsfunctie.

bijlage: cijfergegevens instroomprofiel en instroombegeleiding, folders en cijfergegevens studie- en studentenbegeleiding, decretaal rapport studiebegeleiding eerstejaars

11 thema studeerbaarheid en studierendement

- studierendement en studiebelemmerende of studiebevorderende factoren en maatregelen (per studiejaar/startmodules en voor de hele opleiding);
- studietijd (verdeling over en binnen de opleiding, wijze en opvolging studietijdmeting, overeenstemming begrote en reële studietijd).

bijlage: slaagcijfers alle studiejaar/module en gemiddelde studieduur, cijfergegevens begrote en reële studietijd

12 thema afgestudeerden

- voorbereiding van de afgestudeerde op de instap in het werkveld (uitstroombegeleiding inbegrepen);
- contacten tussen de opleiding en de afgestudeerden (o.a. alumniwerking);
- waardering voor de afgestudeerden door het werkveld;
- tevredenheid van de afgestudeerden over de opleiding.

bijlage: materiaal uitstroombegeleiding en alumniwerking, rapport tevredenheidmeting bij afgestudeerden

13 thema maatschappelijke dienstverlening

- maatschappelijke dienstverlening verweven met de opleiding (concept, beleidsdoelstellingen, bijdrage tot beleidsdoelstellingen, verwevenheid met onderwijs, kwaliteitszorg maatschappelijke dienstverlening);
- organisatie, middelen en ondersteuning van de opleidingsgebonden maatschappelijke dienstverlening.

bijlage: visie en/of beleidsdoelstellingen maatschappelijke dienstverlening, overzicht maatschappelijke dienstverlening, begroting projecten maatschappelijke dienstverlening, resultaten uit kwaliteitszorg

14 thema onderzoek

- onderzoek verweven met de opleiding (concept, beleidsdoelstellingen, bijdrage tot beleidsdoelstellingen, verwevenheid met onderwijs o.a. via actieve deelname studenten, kwaliteitszorg onderzoeksprojecten);
- organisatie, middelen en ondersteuning opleidingsgebonden onderzoek.

bijlage: overzicht onderzoeksprojecten, begroting onderzoek (personeel/taakbelasting, uitrusting, werking), tussentijdse en/of eindverslagen, gebruikerscommissies, resultaten uit kwaliteitszorg)

15 thema beoefening en ontwikkeling van de kunsten (indien van toepassing)

- de beoefening en ontwikkeling van de kunsten in de opleiding (beleidsdoelstellingen, bijdrage tot de realisatie van de doelstellingen, verwevenheid met onderwijs, kwaliteitszorg beoefening en ontwikkeling kunsten);
- organisatie, middelen en ondersteuning van de beoefening en ontwikkeling van de kunsten.

bijlage: overzicht beoefening en ontwikkeling kunsten in de opleiding, resultaten uit kwaliteitszorg

6 mei 2003

17.00 - 19.00 voorbereiding visitatiebezoek (locatie: KMSKA)

7 mei 2003

09.00 - 10.00 algemeen directeur, departementshoofd, centrale KZ coördinator
 10.00 - 11.00 opleidingscoördinator, KZ coördinator van de opleiding
 11.00 - 12.00 rondgang (klassen en labo's in werking)
 12.00 - 12.30 intern overleg
 12.30 - 13.30 lichte werklunch ter plekke in beperkte kring
 13.30 - 14.45 studenten 1ste cyclus min. 5 max. 10 (inclusief studentenvertegenwoordiging, verschillende instroom, M en V, generatie en niet-generatiestudenten, verschillende richtingen)
 14.45 - 15.45 studenten 2de cyclus min. 5 max. 10 (inclusief studentenvertegenwoordiging, M en V, generatie en niet-generatiestudenten, IAJ, verschillende richtingen, min. 1 student met buitenlandse stages)
 15.45 - 16.30 studiebegeleiding en ombudsdienst
 16.30 - 17.30 inzage werkdocumenten
 17.30 - 18.45 afgestudeerden min 5 max. 10 uit de laatste 4 afstudeerjaren (verschillende afstudeerrichtingen, tewerkgesteld in verschillende sectoren, verschillende functies)
 18.45 - 19.30 vertegenwoordigers van het werkveld (die afgestudeerden uit de laatste 4 afstudeerjaren in dienst hebben (inclusief stagementoren)
 19.30 hapje en drankje met de aanwezigen

8 mei 2003

09.00 - 10.00 docenten algemene theorievakken (minimum 5, maximum 10)
 10.00 - 11.00 docenten specialisatievakken (minimum 5 en maximum 10), verschillende afdelingen, inclusief 1 of 2 gastdocenten
 11.00 - 11.45 verantwoordelijken internationalisering, stagebegeleiding, maatschappelijke dienstverlening
 11.45 - 12.30 vertegenwoordigers ATP
 12.30 - 13.30 lichte werklunch ter plekke in beperkte kring
 13.30 - 14.15 departementshoofd/opleidingscoördinator
 14.15 - 15.00 vrij spreekuur
 15.00 - 16.30 intern overleg
 16.30 - 17.00 mondelinge rapportering